

EXPECT_Art Policy Brief 1

Uvod

Ta dokument predstavlja ključne uvide prvega leta projekta Raziskovanje in vzgajanje kulturne pismenosti skozi umetnost (EXPECT_Art), ki si prizadeva prepoznati obstoječe ukrepe in ovire za spodbujanje kritične kulturne pismenosti pri umetnostni vzgoji širom Evrope. Evropska unija prepoznava pomembnost umetnostne vzgoje kot ključne za kulturni razvoj in ustvarjalnost, pri tem pa spodbuja politike, ki vključujejo umetnost tako v formalna kot neformalna učna okolja. Na osnovi obsežnega pregleda literature in analize nacionalnih in regionalnih kontekstov na Danskem, Madžarskem, Poljskem, v Nemčiji, Sloveniji in Španiji, ta dokument izpostavlja ugotovitve glede trenutnega stanja umetnostne vzgoje in kritične kulturne pismenosti v šolah. Priporočila so namenjena ozaveščanju o prevladujočih strukturah moči v učnih načrtih, poleg tega pa ponujajo tudi praktične nasvete za spodbujanje kritične kulturne pismenosti skozi umetnostno vzgojo. Z naslavljanjem teh izzivov ta politična priporočila prispevajo k širši evropski pobudi za ustvarjanje bolj pravičnih, vključujočih in kulturno odzivnih izobraževalnih sistemov.

Ključni pojmi projekta EXPECT_Art

Umetnostna vzgoja, vključno z izobraževanjem prek umetnosti in uporabo umetnosti v izobraževanju, se navezuje tako na šolske predmete, namenjene različnim oblikam umetnosti, npr. glasbena umetnost, vključevanje umetnosti v druge predmete, kot sta arhitektura pri zgodovini, ter uporabo umetnosti izven šolskega okolja, npr. ogled kino predstave.

Dekolonialnost pomeni prepoznavo vzorcev in struktur moči, ki so vpeti v navade in načine razmišljanja. Kolonialnostrazumemo kot zgodovinski proces, ki se znova in znova pojavlja v zavestih, ustanovah in vsakdanjih praksah.

Kritična kulturna pismenost je skupek družbenih praks. Ljudje smo že kulturno pismeni, saj so naša vsakdanja življenja že prežeta s kulturnimi in umetniškimi izrazi.

Dekolonializacija učnega načrta umetnosti pa preusmerja prakse poučevanja, šolsko in izvenšolsko strukturo, ter v ospredje postavlja manjšinske oblike umetnosti. Vključuje številne vrste umetnosti in umetniških izrazov, s katerimi se srečujejo otroci in mladi kot občinstvo ali kot ustvarjalci.

Mednarodne in evropske pravne podlage za kritično kulturno pismenost

V Agendi Združenih narodov 2030 so otroci in mladina prepoznani kot kritični nosilci sprememb. Glede na 4. cilj trajnostnega razvoja mora biti vsem učencem in učenkam prek izobraževanja zagotovljeno znanje o človekovih pravicah, enakosti spolov, spodbujanju kulture miru in nenasilja, globalnem državljanstvu ter spoštovanju kulturne raznolikosti in odpravi razlik med spoloma v izobraževanju.

V izobraževanju je nujno spremeniti vzorce poučevanja na način, ki bo pomagal pedagoškemu osebju, umetniški in lokalni skupnosti ozavestiti njihovo vlogo v procesu razvoja kritične kulturne pismenosti otrok in mladih.

Z vidika mednarodnega prava je za razvoj kritične kulturne pismenosti skozi umetnostno vzgojo pomembno sledeče:

- Široka in vključujoča definicija izobrazbe, vključno z umetnostno vzgojo, ter prepoved diskriminacije pravic manjšin in tujcev v izobraževanju¹.
- Pravica otrok, da izrazijo lastna mnenja, stališča in prepričanja, ohranjajo lastno identiteto, svobodo misli, vesti in vere. Pravica do prostega sodelovanja v kulturi in umetnosti, uživanja v lastni kulturi ter izpovedovanja in izvajanja lastne vere ali uporabljeni svoj jezik².

Z vidika EU obravnava kritična kulturna pismenost področja, kjer lahko EU spodbuja sodelovanje ali podpira in dopolnjuje ukrepe držav članic na področju kulture (2. odstavek 167. člena PDEU), zlasti na področju umetniškega in literarnega ustvarjanja.

Ugotovitve

Zgolj vključevanje marginaliziranega gradiva in stališč v učni načrt umetnostne vzgoje ne zadošča.

Dekolonialnost in dekolonializacija umetnostne vzgoje morata biti obravnavani v povezavi z lokalnimi kontekstom.

EXPECT_Art priporočila

Reforme učnega načrta umetnostne vzgoje morajo zajeti učne prakse, strukturo šole, okolje zunaj šole in upoštevati identiteto, okoliščine in zanimanja učencev.

Reforme učnega načrta umetnostne vzgoje, ki temeljijo na dekolonialni perspektivi, morajo upoštevati pravne, upravne, organizacijske in družbene omejitve posamezne države.

V nadaljevanju je predstavljen slovenski pravni okvir za umetnostno vzgojo, ki mu sledijo ključne ugotovitve in priporočila za oblikovalce in oblikovalke politik v Sloveniji za preoblikovanje umetnostne vzgoje skladno z dekolonialnim pristopom.

¹ Unescova konvencija proti diskriminaciji v izobraževanju, sprejeta 14. decembra 1960 v Parizu.

² Konvencija Združenih narodov o otrokovih pravicah, sprejeta z resolucijo generalne skupščine 44/25 20. novembra 1989.

D.5.9 Politična priporočila 1 – Slovenija

V slovenskih šolah je v zadnjih letih vse več pozornosti namenjene kulturni raznolikosti, vključujočnosti ter upoštevanju jezikovnih, verskih in kulturnih značilnosti. Kljub temu pa na tem področju ostaja še veliko možnosti za spremembe - zlasti v povezavi s kritično kulturno pismenostjo, ki je v Sloveniji razmeroma nov in še neuveljavljen pojem. Tovrsten kritični okvir bi lahko uporabili za prevetritev in prenovo učnih načrtov ter pedagoških pristopov v smeri bolj dekolonialnih praks.

Obstoječi dokumenti na področju izobraževalnih politik poudarjajo avtonomijo pedagoškega osebja in njihovo pravico do izbora didaktičnih pristopov, kar odpira možnosti za kritične ter inovativne pristope – vključno s pristopi, ki temeljijo na umetnosti. Taki pristopi lahko spodbujajo kritične perspektive in transformativno učenje. V dokumentih je izpostavljen tudi pomen kritičnega odnosa do kulture in umetnosti ter spodbujanje zavedanja in izražanja lastne kulture ob spoznavanju drugih kultur.

Učinkovito izvajanje dekolonialnih praks in kritične kulturne pismenosti zahteva robusten javni izobraževalni sistem z zadostnim številom ustrezno usposobljenih zaposlenih. Trenutno pomanjkanje izobraževalnega kadra v Sloveniji vodi v potencialno izgorelost sedanjih učiteljev in učiteljic ter zaposlovanje premalo usposobljenega kadra. Reševanje teh sistemskih izzivov predstavlja osnovo kakovostnega izobraževanja, vključno z uresničevanjem potenciala kritične kulturne pismenosti v slovenskem izobraževanju.

Ugotovitev

Premalo obveznega izobraževanja in/ali usposabljanja bodočega pedagoškega osebja o temah, povezanih z ukvarjanjem s kulturno raznolikostjo in medkulturnostjo, dekolonialnostjo ter uporabo umetnosti v izobraževanju, in o kritičnem poučevanju navedenih tem.

Priporočila

Sprememba učnih načrtov univerzitetnih predmetov za bodoče zaposlene v vzgoji in izobraževanju v smeri kritičnega pristopa h kulturni pismenosti in spoznavanja različnih pristopov uporabe umetnosti v izobraževanju za dekolonizacijo šolskih predmetov.

Že zaposleno pedagoško osebje ob delu ni deležno obveznega ali rednega usposabljanja glede omenjenih tem. Obstoječa usposabljanja so pogosto projektne narave in s prostovoljno udeležbo. Poleg tega se zaposleni udeležujejo zunanjih izobraževanj glede na osebni interes.

Sistemske in ne projektne financirane rešitve za izvajanje obveznih ali rednih izobraževanj zaposlenih med delovnim časom na temo kritične kulturne pismenosti ter vključevanja umetnosti v njihovo pedagoško prakso. Izvajanje reflektivnih srečanj med pedagoškim osebjem, namenjenih premislekom o temah predmetov, pedagoških praksah in dejavnostih. S kritične perspektive.

Slovenska družba je kulturno heterogena; kultura je v izobraževanju pretežno razumljena in pogosto predstavljena skozi nacional(istič)no in evropocentrično perspektivo ter usmerjena na visoko kulturo.

A. Spremeniti učne načrte, da bodo vključevali različne kulturne perspektive in prispevke pri vseh šolskih predmetih.

B. Spreminjanje učnih praks tako, da bodo v večji meri poudarjale raznolikost glasov in kulturno raznolikost. Spodbujanje pedagoškega osebja k uporabi različnih pristopov pri poučevanju, zlasti umetniških, z namenom spodbujanja kritičnega mišljenja, kulturne zavesti in transformativnega učenja.

Spodbujanje obstoječe strokovne avtonomije zaposlenih za uporabo različnih didaktičnih pristopov, kot so: kakovostno zasnovan frontalni pouk, dialoško učenje, sodelovalno učenje, vodeno odkrivanje, reševanje problemov iz resničnega življenja, projektno delo, ustrezno vključevanje tehnologije v pouk itd., da bi bila učna izkušnja za učence in učenke smiselna in obenem v izziv.

Funded by
the European Union